

ROZMYŚLAĆ SIĘ (152) *vb impf*

się (130), się (22).

o oraz a jasne.

inf rozmyślać się (40). ◇ *praes 1 sg* rozmyślałam się (8). ◇ *2 sg* rozmyślasz się (1). ◇ *3 sg* rozmyśla się (21). ◇ *1 pl* rozmyślamy się (2). ◇ *2 pl* rozmyślacie się (2). ◇ *3 pl* rozmyślają się (4). ◇ *praet 1 sg m* rozmyślałem się, -m się rozmyślał (2). ◇ *3 sg m* rozmyślał się (10). *f* rozmyślała się (1). *n* rozmyślało się (1). ◇ *3 pl m pers* rozmyślali się (3). ◇ *fut 2 sg m* rozmyślać się będziesz (1). ◇ *imp 2 sg* rozmyślaj się (21) [w tym: rozmyślaj się każdy (2) może 3 sg]. ◇ *3 sg* niech, niechaj się rozmyślą (2). ◇ *2 pl* rozmyślcie się (2). ◇ *con 2 sg m* byś się rozmyślał (1). ◇ *3 sg m* by się rozmyślał (3). ◇ *1 pl m pers* byśmy się rozmyślali (1) *RejRozm*, bychmy się rozmyślali (1) *RejPos*. ◇ *3 pl subst* by się rozmyślały (1). ◇ *part praes act* rozmyślając się (24).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde bez cytatu s.v. rozmyślic oraz w objaśnieniu s.v. rozmyślacz.

Myśleć, medytować, zastanawiać się, rozważać; przypominać sobie; deliberare Mącz, Calep, JanStat, Cn; consultare Mącz, Calep; cogitare Mącz, Cn; aestimare, considerare, meditari, pendere, ponderare, reputare, versare Mącz (152): Cunctanter, Leniwie Rozmyślając się. *Mącz* 72b; Delibero, Rozmyślam się/ radzę się/ też niekiedy wątpię/ niewiem czego się yć mam. *Mącz* 191b; Reputo, Dobrze poobcinam. Et Metaph. idem quod Deputo, Vważam/ rozważam rozmyślam się/ baczę. *Mącz* 333c, 191c [2 r.], 288b, 309c; PRzetoć dano ty Książki abyś się rozmyślał/ A co iest poćiwego abyś pilno krył. *RejZwierc* B4; *Calep* 247a.

rozmyślać się na kogo, na co (28): *BierEz* Sv; A gdy on [Franciszek Spiera] do Wenecjiéi iáchął/ będąc wdrodze/ iął się na to dziwnie rozmyślać [tj. na zamiar zaparcia się wiary]/ począł mu duch panłki w fercu iego rozważać i wielką go mocą odwodzić/ aby się zbawiciela swego i prawdy iego nie przął/ ani tam dlá tego iezdził *MurzHist* C3; *RejWiz* 44; A radzę rozmyślay się/ káždy ná swe spráwy/ Chceżli Bogu y sobie/ być przyiaciel práwy. *RejZwierc* 133; *Deliberare et consultare de re aliqua*, Rozmyślac się ná którą rzecz. *Mącz* 63d; Haec dum dubitas menses abierunt decem, Gdy się ná to rozmyślasz/ etc. *Mącz* [95]c; A czegoż iuz dáley czekać małz: ná což się iuz dáley rozmyślac małz: gdyż widziłz iż czás twoy zówfze łtoi przed oczymá twoimi/ á niewiełz ktorey godziny przypádnie tobie obiecána godziná twoiá. *RejPos* 6v, 3v, 24v; O człowieku poćiwym ná co się iuz rozmyślac ma/ przyzedłzy ku trzeciemu/ to iest/ łtárszemu wieku swoiemu. *RejZwierc* Bv; Iáko poćiwy człowiek przyzedłzy k látom swoim ma łtan swoy spráwować/ y iáko się ma ná przyśzłą drogę swoię rozmyślac. *RejZwierc* B2; iż ty dwie rzeczy nigdy w niey obumrzeć nie mogą/ iżby ktho rzekł by nawięcey miał iż iuz mam dofyć/ á iżby się też kto zásię ná bliłką łmierć swą rozmyślał/ iedno ták z dáleká ná nię zágláda/ á do łtá lat iá práwie káždy vpátruie. *RejZwierc* 66v; Bo dobrzeć się iest ná przyśzłe rzeczy rozmyślac/ á o nich się z miłemi przyiacioły námawiac/ iákoby im zábiegac *RejZwierc* 87v, 68, 98v, [121] [2 r.], 137; *Paprpán* X3; *SkarŻyw* 353; *GórnTroas* 21. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym, Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym.*

rozmyślać się o czym (1): gdy mamy czynić o wśzyłtkim żywocie rośłádek álbo się onim rozmyślac *KwiatKsiąż* F2.

rozmyślać się w czym (2): Iáko zofobná y Iozuemu rofkazał Bog/ áby fię od fłow iego ná żadną ftronę nie odchyłał: ále w nich fámych rozmyślał. *CzechEp* 114, 123.

Ze zdaniem dopełnieniowym [= szukając odpowiedzi] [w tym z zapowiednikiem: na to (4); zaimek pytajny (5), iż(e), że (4), zaimek względny (1), li (1), aby (1)] (12): *MurzHist* M; *RejWiz* 157v; *Dubitare* utrum sit utilius, Rozmyślác fie coby ze dwu rzeczy było wzytecznieyfszego. *Mącz* [95]c; *Deliberant* utrum traiciant legiones ex Africa nec ne, Rozmyśliáya fie máyali záftępy z Afryky przewieść álbo nie. *Mącz* 191b; *iż* Krol twoy á Pan twoy/ wrocił fie záfię do zátrwożonego krolesthwá fwego/ [...] Rozmyfláiac fie ná to/ iáką pociechęby miáło thákie krolestwo kázde vpádłe á záwiedzyone/ gdyby ználázło krolá fwego ftráconego. *RejPos* 113v, 54v; *HistLan* F4v; Niechże fie rozmyfla co ten Pan ieft/ y co zá obyczáiw. *RejZwierc* 47v; Rozmyflay fie kázdy/ Ná co małz przyść záwzđj. *RejZwierc* 239; A ty pánie fáfiedzie rozmyflay fie ná to/ Iż záwzđy žimá przydzie kiedy fchodzi láto. *RejZwierc* 241v, 167, 170v.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym [na co] (4): *RejPs* 179; Rozmyflayże fie ná to pilnie/ á pátrz ábyś fie namniey nie wyláczáał od tákowego Páná fwoiego/ pamiętaý ábyś ni w czym nie przeftuchał á rofkazánia iego *RejPos* 3v; A ták trzebá fie nam pilno rozmyflác ná tę drogę/ ábychmy fie po niey nie ledá iáko tułáli/ á nie tám fzli gdzie nas niofá oczy/ iáko bydlę zá thrawą *RejZwierc* 137v, 81v.

Zwroty: »długo się rozmyślać« = *diu cogitare* *Mącz* (2): Byłem ofkarżon o wiarę do Legáta/ Ku ktorému/ niżem poiacháł/ iąłem się sfobą długo rozmyflác/ com tełz i iadác vczynił *MurzHist* M; *Mącz* 236b.

»dobrze się rozmyślać« [*szyk zmienny*] (5): Oftrzeżał ie táko mowiac: Dziecię dobrze się rozmyflay/ A nie ládá czego lápay. *BierEz* L3v; Dobrze fie ná to rozmyflał/ Iżby potym nie záłował. *BierEz* Sv; A iefliż to s pilnością fobie przeczytáły/ Służna áby fie ná to dobrze rozmyfláły. Ze chociaż fie to básni á plotki im zdádza/ Wízákoż młodym czytáiac ifcie nie záwádza. *HistLan* F4v; *PaprPan* X3; *SkarŻyw* 504.

»pilnie (a. pilno) się rozmyślać« [*szyk zmienny*] (4): pilno fie rozmyflay/ iże ieft grzechem záráżono mdłe á krewkie człowieczeńftwo twoie/ iż cie záwzđy ciągnie á wiedzye więcey ku złemu á niźli ku dobremu *RejPos* 54v, 3v; A ták kázdy poćiwy ma fie pilnie rozmyflác ná kázdą fprawę fwoię/ áby iey záwzđy z nádobnym rozmyflęm á zá ráđą flawnego rozumu poćiwie wzywał. *RejZwierc* 81v, 137v.

»z sobą, sam w sobie się rozmyślać« [*szyk zmienny*] (2:1): *MurzHist* Mv; *Multum et diu cogitare*, Długo fie s fobą rozmyfláć. *Mącz* 236b; *Animum cogitationibus volutare*, Rozmáyicie fie fám w fobie rozmyflác. *Mącz* 506d.

a. *Namyślać się przed podjęciem decyzji, zwlekać z podjęciem decyzji* (61) : Przeto fie trzebá rozmyflác/ Máley fzkody nie bárzo dbác. *BierEz* Q3v; *RejRozpr* G4v; A iuż cie oycze profim nicz fie nie rozmyflay A na łaskę pana fwego tego fina nam day *RejJóz* N7; *RejKup* k5v, m8v; *MurzHist* C3v; *RejZwierc* 28v; *BibRadz* I 138c *marg*; *Serum est in Thalamo cunctari*, Nie wczás yuż kto fie w położnicy rozmyfla. *Mącz* 72a; dobrze krów pułzczać. [...] A zwłázcza gdy y inemu lekárftwu czáfu niemáłz: w nagłej rzeczy/ gdzie niemoc nie da fye rozmyflác. *SienLek* 32v; Bo fie iuż tám trudno

będzie rozmyśląc/ bo iako pismo powiada: Iż w then czas w ocmgnieniu zápali fie niebo y ziemia *RejPos* 7; *SarnStat* 791 [2 r.].

rozmyślać się na co (16): gdyż to wżyftko na co się tu rozmyślá w Wenecjéi śmieie vczynił. *MurzHist* Dv; *RejZwierc* 157; IM Pan Marszałek gotow to czynic iakoz ledwie dotych czasow (nacosię rozmyślał ieszcze certis respectibus) iuz nie począł *ActReg* 148; *SarnStat* 791 [2 r.], 813 [2 r.]; *CzahTr* D. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym, Ze zdaniem okolicznikowym czasu.

rozmyślać się w czym (1): Bog fie w tey rzeczy rozmyślał/ Bo ludzi więcey miłował: Aby obietnicę fpełnił *BierEz* Lv.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: na to (3); zaimek pytajny (11), aby (2), jeśli 'czy' (2), iż (1)] (16): Iozeph rozmyśla fie iuz vciekfzy czo czynić ma z łobą *RejJóz* F5v, H8v; A tak dobrze fie rozmiłiacz Na kazdą rzecz czo maś działacz Bo kto prętko wczó wfkakuie Rzadko tego niezałuie *RejRozm* 404, 405; Powiedzyał iey/ rozmyślam fie iellić mam łwoie miłterłstwo vkázác/ ktorem od bogow wzyął w Egipcie. *BielKron* 122v, 309; Diu multumque haesitavi quid facere deberem, Długom fie rozmyśláł com miał czynić. *Mącz* 91a, 212d; *RejPos* A2; A ták thu iuz widziłz iż fie trzebá rozmyślác komu dobrodzieyftwá czynić *RejZwierc* 101; Trzebá [fie rozmyślác] ná to/ Iż nie iutro będzie láto. Nie zówždy iágod zbieramy/ Ná iutro fie rozmyślamy. *RejZwierc* 232v, 74, 87, 239; *SkarŻyw* 583; *SkarKaz* 3a.

Ze zdaniem okolicznikowym czasu [w tym z zapowiednikiem: dawno (dawniej) (2), potem, na to, gdy (4), niż(li) (3) = zanim] (7): Dawniey fię [!] bylo rozmyśláć Niż teras gdy kazá włfyadać. *RejKup* c6, y7v; A ták gdy co czynić maś/ rádząc fie rozmyślác/ Niechceszli po ogonie/ nosem z gębą kryflác. *RejFig* Aa7; *RejZwierc* 51v; Rozmyślalyże fie potem gdy co maś z gniewu vczynić. *RejZwierc* 81v, 25v, 214v.

W połączeniu szeregowym (1): A thák nic fie nie trwoż/ nic fie nie rozmyślay/ á pufzczay żagle bełpiecznie po wiátru ktory cie ciągnie do portu obiecánego twego/ á nie ogláday fie nic ná młodość á łprawy ludzkie łwiáthá tego *RejZwierc* 177.

W przeciwstawieniu: »rozmyśláć się ... czynić« (1): Pofeł ym powieda yż yuz Czálfu niemáś rozmyśláć fię yéno czinić *RejKup* y6.

Przysłowie: *RejZwierc* 214v; COkolwiek czyniłz rozmyślay fie zówždy/ A końcá pátrzay/ ná czo ma przyść káždy. *RejZwiercTrzec* Aaa2v.

Frazy: »nic się nie rozmyślajác« = *bez namysłu* (1): Texty dziwne á wirłze rozmáite ták nic fie nie rozmyśláiac czynił. *RejZwierc* 274v.

»prozno już się rozmyśláć« (2): Iuz fie prozno rozmyśláć/ boć to o nas idzie Boć nam iednak iuz przedfię/ to na złe wynidzie *RejJóz* A8v, P2v.

Zwroty: »(nie)długo, (nie)wiele się rozmyśláć« = *diu multumque haesitare, versare diu* *Mącz* [szyk zmienny] (8:2); *RejZwierc* 51v; *BielKron* 309; Paratius dimicare, Prętko fie podkác nie wiele fie rozmyśláyác. *Mącz* 279d, 91a, 486b; *RejPos* 9; Mędrcy fie długo kazá więc rozmyślác/ A rozmyfliwzy długo nie odwłaczác. *RejZwierc* 228v, 25v; Nie długo fię rozmyśláli/ Ikoro głos Boży zá vyrzenim oney gwiazdy do łercá ich przyłzedł *SkarŻyw* 26; *CzahTr* D.

»nie w czas się rozmyślać; będzie się nie w czas rozmyślać« (3;1): Nuże/ Nuże/ Pośpieńfeycze Iuż fie nie w Czas rozmyślacze Niewczas czy fię téraz wraczacz Dawno było tego maczać *RejKup* x3, c5v, y6; PomniŹ też ná to iż fie iuż tám będzie nie wczás rozmyflác *RejPos* 241.

Szeregi: »nie rozmyślać się ani odkładać« (1): Prędko go [*baranka*] iedzą nierozmyfláią fię áni odkładáią dzień zá dzień. *KrowObr* 186.

»rozmyślać się a rozumu się radzić« (1): Y mądrzi tak navczali Abismi fie rozmiŹliali A rozumu fie radziły Czo biłmi potim Źprawily *RejRozm* 405.

W przen (1) : Y Tu fie przyrodzenie długo rozmyfláło/ Gdy tę głowę w Źwych Źprawach/ poŹtánowić miáło. *RejZwierz* 51v.

b. Mieć zamiar, planować (3) :

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A [*Bóg*] wielekroć fie rozmyfláł áby fie był Źmiłował nád niemi *RejPs* 158v.

cum inf (1): Rano gdy fie Lot rozmyfláł ielzcze z miáłtá wynidź/ wywiedli go Aniołowie y z żoną y z dziewczkami przed miáłto rzekąc *BielKron* 12.

Zwrot: »na jutro się rozmyślać« (1): Nie záwždy iágod zbieramy/ Ná iutro fie rozmyflamy. *RejZwierc* 232v.

c. Przewidywać, oczekiwać (4) :

rozmyślać się na co (2): A rozmyflay iáki tho ielŹ Źtrách/ y iáka pomŹtá/ gdy rozmyflifz grzech Źwoy w Źumnieniu Źwoim/ á nie rozmyflay fie nic ná przedłuzenie czáfu. *RejPos* [249], 164.

[*Ze zdaniem dopełnieniowym*: Perswadowałbych krolowej, aby tam [*do Poznania*] się nie kwapiła, ale rozmyŹlam sie, by mojej życzliwej rady w co inego nie obracano; wszakoż *pro debito meo* [*zgodnie z moim obowiązkiem*] uczynię, a jeśli repulsy wezmę, *cessabo* [*przeŹstanę*]. *ListyPol* II 1549/309.]

a. Bać się, że się stanie coś złego [na co] (2) :

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): tedy on poŹtronny krol zábiega temu/ á pilnie fie Źtára/ iákoby ono potomŹtwo krolewŹkie á on narod zágubić mogł. Bo fie ná to pilnie rozmyfla/ iżby ták Źnádnie wpaŹć muŹiáłá zwirzchnoŹć iego. *RejPos* 25.

Zwrot: »pilnie się rozmyślać« (1): *RejPos* 25 *cf* *Ze zdaniem*.

W przen (1) : Iż to ŹzczęŹliwa RzeczpoŹpolitha co czáfu pokoiu rozmyfla fie ná niepokoy á boi fie trwogi/ bo iuż wŹzędy á wŹzędy oblany Źá krwią gránice náŹze *RejZwierc* [283]v.

d. Kierować się w swoim działaniu względem na coś, na czyjeś dobro, dbać, troszczyć się (32) :

rozmyślać się na kogo, na co (4): Bo fie ten záwždy muŹi rozmyfláć ná to/ coby áni Źławie/ áni poćciwoŹci/ áni zdrowiu/ áni wdzięczney Źwobodzye iego nic nie Źzkodziło. *RejZwierc* 142; Bych miáł twoię młodoŹć tedybych ták vczynił/ ále fie muŹzę rozmyfláć ná Źtrudzone ludzi/ bo ci dawno Źobie thu leżąc á czekáiąc nas odpoczywáią. *RejZwierc* 149v; gdy mu fie Źyn vrodził/ iuż był począł lichwić/ y inemi kŹtałty Źákomemi nábywáć dobrego mienia Źwego/ rozmyfláiąc fie ná onego Źyná Źwego. *RejZwierc* 176, 31v.

a. Z przeczeniem lub przysłówkiem niższego stopnia: nie dbać, nie przejmować się, lekceważyć (28) :

rozmyślać się na co (24): *RejWiz* 175v; *RejZwierz* 128; Bo y złoczyńcá á rozboynik Źwiátá tego/ chociaż pewnie wie iż ma być wydáne ledá kiedy ná márne męki ciáło iego/ á wždy fie máło ná

tho á prawie nic nie rozmyśla/ dla onego márnego á mizernego y bárzo krotko trwáiącego pożytku
fwego. *RejPos* 184v, 4v, 159v, 205v, 230, 260, 275, 280; Nacz fie málo rozmyślał ten stárušek miły/
Ktoremu ifcie więcej dziatki miłe były. *HistLan* A3; Tákże tez y dziewki gdy kto dawa zá mąż/ theż
fie rzadko rozmyśla ná obyczáie/ ná wychowanie/ kiloby miał połączwarty wsi *RejZwierc* 31; A tego
nie baczy iż łobie w onych trudnościah á w onych praczah y fráfunkoch wiele czáfu żywotá fwego
vkracza/ á nic fie ná przyfzły czas nie rozmyśla/ iedno nędzney fortunie wśytki fwe fprawy y lam
fiebie w niewolą záprzeda. *RejZwierc* 159v; Lekko idąc támże zaydę/ Y ták prętko wśytko naydę/
Iáko thy fkacząc by Záiąc/ Ni nacz fie nie rozmyśláiąc. *RejZwierc* [233], 22, 32, 41 [2 r.], 70v, [782],
134. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: na to (3); zaimék wzglédny (3), że (2), jeśli(by)
(2)] (7): gdy podawałz zyemi ciáło bliźniego fwego/ ábo iákiego powinowátého fwego/ w ręce á w
opiekę Páná fwego/ nie płáčźze nic/ rozmyśláiąc fie ná iákie przyfzłe trudnsości fwoie/ ábo ná iákie
niebełpieczności fwiátá tego *RejPos* 004, 85, 205v, 280, 352v; *RejZwierc* 142; *KochDz* 105.

Szereg: »mało sobie wáżyć a mało się rozmyślać« (1): á z dáleká iáko Orzeł z gory wśytko co fie
k czemu ściága przepáthruie/ iuż on málo łobie thych drobných przypadkow od fwiátá y od fortuny
wáży/ á málo fie ná to rozmyśla. *RejZwierc* 22.

Synonimy: *rozbaczać, rozbaczać się, rozbierać, rozejmować, rozeznawać, rozprawować się, roztrząsać.*

Formacje współrdzenne cf MYŚLIĆ.

Cf **ROZMYŚLAJĄCY SIĘ, ROZMYŚLANIE, ROZMYŚLANIE SIĘ**

KW, RS